معماری بازسازی امید؛

راهبرد کره جنوبی در ترمیم، بازسازی و نگهداری میراث فرهنگی آسیب‌دیده در دوران جنگ و پساجنگ

درس‌هایی برای سیاست‌گذاری میراث فرهنگی و بازسازی پساجنگ در ایران

گزارش راهبردی

اتاق بازرگانی ایران و کره جنوبی

تهیه و تنظیم:

پویا فیروزی

مرتضی سلطانپور ابیانه

شهریور ۱۴۰۵

فهرست

چکیده مدیریتی ۲
۱. مقدمه؛ ابعاد خسارت جنگی به میراث فرهنگی کره ۳
۲. معماری نهادی و مالی: نقش دولت و بخش خصوصی ۴
۲,۱ نهاد محوری: سازمان میراث کره (Korea Heritage Service) ۴
۲,۲ الگوی مشارکت دولت و بخش خصوصی ۴
۳. پنج ستون راهبردی تجربه کره جنوبی ۵
۳,۱ ستون نخست؛ پیش از بازسازی، حافظه را نجات دهید ۵
۳,۲ ستون دوم؛ پیش از مرمت، بنا را معاینه کنید (HBIM) ۵
۳,۳ ستون سوم؛ زخم‌های تاریخ را به نسل جدید نشان دهید ۵
۳,۴ ستون چهارم؛ ویرانه‌ها را به فرصت اقتصادی تبدیل کنید ۶
۳,۵ ستون پنجم؛ همه زخم‌ها را پاک نکنید ۶
۴. از بازسازی به صنعت: ابعاد اقتصادی میراث فرهنگی کره ۷
۵. نقشه راه ۲۰۲۵–۲۰۳۰ و چشم‌اندازK–۲۰۳۰ Culture ۷
۵,۱. آینده‌ای که با هوش مصنوعی از تاریخ محافظت می‌کند ۷
۵,۲. فراتر از میراث: نقشه‌ی کلان‌تر «K-Culture ۲۰۳۰» ۸
۶. میراث فرهنگی ایران در آینه جنگ ۱۴۰۴؛ چرا این تجربه اکنون فوریت دارد ۹
۶. درس‌های قابل تعمیم به ایران ۱۰
۶,۱ توالی سیاستی: مستندسازی، سپس مرمت ۱۰
۶,۲ تفکیک نقش دولت و بخش خصوصی به‌جای دوگانه «دولتی یا خصوصی» ۱۰
۶,۳ ردیف بودجه‌ای مستقل برای بازسازی میراث ۱۰
۶,۴ بازآفرینی اقتصادی بافت‌های آسیب‌دیده جنگی ۱۱
۶,۵ سیاست رسمی برای حفظ گزینشی آثار جنگی به‌عنوان حافظه ملی ۱۱
۶,۶ فناوری تشخیص پیش از مرمت (نظیر HBIM) برای کاهش هزینه و خطای اجرایی ۱۱
۷. سخن پایانی؛ بازسازی امید، مهم‌تر از بازسازی دیوارها ۱۱
منابع ۱۲

چکیده مدیریتی

بناهای تاریخی نه فقط نمادهای هویتی یک ملت که نشانی از مقاومت آن ملت در برابر فراز و فرودهای تاریخ و بازگو کننده آنچه بر ایشان رفته هستند. اگر در سالهای اخیر بخصوص پس از دو جنگ جهانی، بناهای تاریخی در زیر چتر حمایت‌های بین المللی رفته و حساسیت جهانی طرفین درگیری را موظف به حفظ این آثار در سرزمین طرف دیگر می‌کند، اما ذات تخریب‌گر جنگ در کنار اهداف آن که بیشترین گرایش را به نابودی دشمن مقابل و در نتیجه آن حذف یا حداقل تضعیف هویتی او دارد سبب شده این بخش نیز از اثرات منفی آسیب‌های جنگی در امان نباشند.

بررسی رویکرد کشور کره‌جنوبی در مدیریت میراث فرهنگی و بازسازی هویت تاریخی شاید درسی باشد برای همه آنها که با این معضل مواجه شده اند. انتشار سند حاضر در قالب یک گزارش راهبردی توسط اتاق مشترک بازرگانی ایران و کره‌جنوبی با هدف بهینه‌کاوی و یادگیری از تجربه موفق ایین کشور در عبور از اثرات جنگ است.

بازسازی میراث فرهنگی یعنی تمسک به تاریخ در بازگرداندن اعتماد به نفس جمعی یک جامعه و چنگ زدن به ریسمانی واحد در اتحاد اجتماعی علیرغم تمام تنوع قومی، فرهنگی، زبانی و حتی دینی یک جامعه.

در جنگ کره (۱۹۵۰ تا ۱۹۵۳) دست‌کم ۳۵۱ معبد بودایی آسیب دید که ۲۴۰ مورد از آن‌ها به‌طور کامل تخریب شدند؛ افزون بر ده‌ها کاخ، دروازه تاریخی و آرامگاه سلطنتی. با این حال، هفتاد سال بعد، کره جنوبی نه‌تنها بخش عمده این میراث را احیا کرده، بلکه حفاظت از میراث فرهنگی را به یک بخش اقتصادی مستقل با ارزش برآوردی ۹٫۰۵ هزار میلیارد وون در سال ۲۰۲۵ و هدف‌گذاری ۱۰۰ هزار میلیارد وون تجمعی تا سال ۲۰۳۰ تبدیل کرده است.

این گزارش، راهبرد کره جنوبی را در پنج ستون سیاستی — مستندسازی پیشینی، تشخیص مهندسی پیش از مرمت، انتقال بین‌نسلی از طریق فناوری، بازآفرینی اقتصادی خرابه‌ها و حفظ گزینشی زخم‌های جنگ — تحلیل می‌کند و آن را در بستر ساختار نهادی، الگوهای تأمین مالی دولت–بخش خصوصی، و چشم‌انداز کلان‌تر «K- ۲۰۳۰ Culture» وزارت فرهنگ کره بررسی می‌کند. در ادامه، این تجربه در برابر واقعیت تازه‌ای قرار می‌گیرد که میراث فرهنگی ایران را در سال جاری با آن مواجه کرده: خسارات ناشی از جنگ اخیر آمریکا و اسرائیل علیه ایران به بیش از ۱۴۰ محوطه و بنای تاریخی، از جمله دست‌کم پنج اثر ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی یونسکو. گزارش با شش درس مشخص و قابل تعمیم برای سیاست‌گذاری میراث فرهنگی، تأمین مالی و بازآفرینی اقتصادی در ایران به پایان می‌رسد.

لازم به توضیح است سند حاضر پنجمین گزارش راهبردی منتشر شده توسط اتاق بازرگانی مشترک ایران و کره جنوبی است که جهت بهره‌برداری، کارشناسان، محققان، سیاست‌گذاران و سایر علاقه مندان در اختیار عموم قرار می‌گیرد.

با سپاس از توجه شما

پویا فیروزی

۱. مقدمه؛ ابعاد خسارت جنگی به میراث فرهنگی کره

جنگ کره تنها شهرها و روستاها را ویران نکرد؛ حافظه تاریخی یک ملت را نیز نشانه رفت. کاخ‌های سلطنتی آسیب دیدند، معابد بودایی سوختند و صدها بنای ارزشمند به تلی از آوار تبدیل شدند. در پایان جنگ، کره‌جنوبی یکی از فقیرترین کشورهای جهان بود؛ کشوری که هم‌زمان زیرساخت اقتصادی و بخش مهمی از هویت تاریخی‌اش را از دست داده بود.

پژوهش دانشگاه «دونگ‌گوک»[۱] که بر پایه بررسی‌های میدانی فرقه بودایی «جوگیه»[۲] طی سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ و تکمیل و تا سال ۲۰۲۵ تهیه شده، تصویر دقیقی از دامنه خسارت ارائه می‌دهد:

شاخص خسارت	تعداد	سهم از کل
کل معابد آسیب‌دیده یا نابودشده	۳۵۱ معبد	٪۱۰۰
نابودی حداکثری (فاقد کارایی)	۲۴۰ معبد	٪۶۸ ≈
آسیب جزئی (تندیس‌ها، پاگوداها، سازه‌های سنگی)	۶۱ معبد	٪۱۷ ≈
توقف کامل فعالیت پس از آتش‌بس	۲۰ معبد	٪۶ ≈
علت آسیب	**تعداد**	**سهم از کل**
علت اصلی: آتش‌سوزی (عمدی یا غیرعمدی)	۱۶۷ معبد	٪۴۸ ≈
علت: عملیات نظامی مستقیم	۶۸ معبد	٪۱۹ ≈
علت: بمباران نیروهای سازمان ملل	۱۹ معبد	٪۵ ≈

منبع: بررسی میدانی فرقه جوگیه (Jogye Order Cultural Heritage Research)، منتشرشده در Religions (MDPI) Journal، ژوئن ۲۰۲۵، دانشگاه دونگ‌گوک؛ ارقام حاضر مربوط به معابد بودایی است و کاخ‌ها، دروازه‌های تاریخی و آرامگاه‌های سلطنتی آسیب‌دیده را که در منابع رسمی کره‌ای دیگر مستند شده‌اند، در برنمی‌گیرد.

برآورد پولی دقیق و یکپارچه‌ای از کل هزینه بازسازی میراث فرهنگی کره پس از جنگ در منابع عمومی در دسترس نیست؛ اما شاخصی که در ادامه این گزارش می‌آید — رشد «صنعت میراث کره» (Heritage-K) به ارزشی معادل ۹٫۰۵ هزار میلیارد وون در سال ۲۰۲۵ — نشان می‌دهد که این کشور بازسازی را از یک «هزینه بازسازی» به یک «دارایی اقتصادی مولد» تبدیل کرده است.

تجربه هفتادساله کره در این مسیر، در پنج ستون سیاستی خلاصه می‌شود که در ادامه، هرکدام همراه با شواهد، ساختار نهادی پشتیبان و ملاحظات قابل تعمیم به ایران بررسی می‌شوند.

---

[۱] Dongguk University

[۲] Jogye Order

۲. معماری نهادی و مالی: نقش دولت و بخش خصوصی

پیش از ورود به ستون‌های راهبردی تصمیم‌سازی در مواجهه با میراث فرهنگی، درک ساختار نهادی که این سیاست‌ها را اجرا کرده اهمیت دارد، زیرا بدون این معماری، هیچ‌یک از راهکارهای فنی کره قابل درک و تکرار نیست.

۲٫۱ نهاد محوری: سازمان میراث کره (Korea Heritage Service)

سازمان میراث کره — که تا سال ۱۹۹۹ با عنوان «اداره اموال فرهنگی» فعالیت می‌کرد و در سال ۲۰۲۴ به نام فعلی تغییر یافت — زیرمجموعه وزارت فرهنگ، ورزش و گردشگری است و نقش محوری در تعیین آثار ملی، تأمین مالی مرمت و صدور مجوز هرگونه تغییر در بناهای ثبت‌شده دارد. این سازمان یارانه مستقیم برای نگهداری و مرمت آثار «ثبت‌شده در سطح ملی» پرداخت می‌کند و حمایت مالی موازی برای هفت منطقه میراثی راهبردی (از جمله محوطه باستانی بکجه) دارد.

۲٫۲ الگوی مشارکت دولت و بخش خصوصی[۳]

پژوهش‌های حوزه حکمرانی میراث فرهنگی، سه الگوی قراردادی را در تجربه کشورهایی مانند کره شناسایی می‌کنند که کاربرد آن‌ها بسته به نوع دارایی متفاوت است:

- قرارداد خدماتی: بخش خصوصی در پژوهش حفاظتی، مرمت تخصصی یا نگهداری تجهیزات مشارکت می‌کند؛ مالکیت و مسئولیت نهایی نزد دولت باقی می‌ماند.
- قرارداد ساخت و مرمت: بخش خصوصی عملیات فیزیکی مرمت را با پذیرش ریسک اجرایی انجام می‌دهد؛ تأمین مالی و نگهداری بلندمدت بر عهده دولت است.
- قرارداد اجاره یا بهره‌برداری: دارایی موقتاً به بخش خصوصی یا نهاد محلی برای بهره‌برداری اقتصادی (کافه، گالری، اقامتگاه) واگذار می‌شود؛ ریسک اقتصادی بهره‌برداری به بخش خصوصی منتقل می‌شود، اما مالکیت و ضوابط حفاظتی همچنان دولتی باقی می‌ماند.

به‌بیان دیگر، کره جنوبی «مالکیت و تعیین ضوابط حفاظتی» را قاطعانه در دست دولت نگه داشته، اما «اجرا، بهره‌برداری اقتصادی و نوآوری فناورانه» را عمدتاً به بخش خصوصی، نهادهای محلی و مشارکت جامعه محلی سپرده است. نمونه بارز این الگو، بازآفرینی محله بوکچون است که با همکاری مالی دولت و مالکان خصوصی خانه‌های سنتی اجرا شد (بخش ۴ را ببینید).

---

[۳] Sources: Korea Heritage Service – Partnerships in Heritage Governance and ؛Vision & Mission .Management, Heritage Journal (MDPI), ۲۰۲۳

۳. پنج ستون راهبردی تجربه کره جنوبی

۳,۱ ستون نخست؛ پیش از بازسازی، حافظه را نجات دهید

کره جنوبی از دهه ۱۹۹۰ پروژه ملی مستندسازی دیجیتال آثار تاریخی را آغاز کرد. با استفاده از اسکنر لیزری، پهپاد و فناوری فتوگرامتری، هزاران بنای تاریخی به‌صورت سه‌بعدی ثبت شدند تا یک نسخه پشتیبان دیجیتال از تاریخ کشور شکل گیرد. این رویکرد در عمل به‌مثابه یک «بیمه ملی حافظه تاریخی» عمل کرده است.

کارکرد این رویکرد در بحران‌های اخیر آزموده شده است: در آتش‌سوزی‌های بی‌سابقه بهار ۲۰۲۵ در استان کیونگ‌سانگ شمالی، معبد گون‌سا (بنای‌شده در سال ۶۸۱ میلادی) به‌شدت آسیب دید و از ۳۰ ساختمان این مجموعه تنها ۹ باقی ماند؛ اما وجود مستندات سه‌بعدی پیشین امکان تدوین برنامه بازسازی دقیق را — پیش از آنکه خاطره شکل واقعی بنا از میان برود — فراهم کرد. کره جنوبی همچنین در جریان همین آتش‌سوزی‌ها ۱۵ گنجینه ملی را به‌صورت اضطراری از معابد در معرض خطر خارج و منتقل کرد.[۴]

۳,۲ ستون دوم؛ پیش از مرمت، بنا را معاینه کنید (HBIM)

بسیاری از اشتباهات بازسازی‌های شتاب‌زده در دهه‌های نخست پس از جنگ، ناشی از نبود اطلاعات دقیق درباره وضعیت سازه‌ها، مصالح و آسیب‌های پنهان بود. برای حل این مشکل، کره جنوبی به فناوری HBIM[۵] (مدل‌سازی اطلاعات ساختمان‌های تاریخی) روی آورد.

اگر اسکن سه‌بعدی را بتوان «عکس‌برداری» از یک بنا دانست، HBIM در واقع «پرونده پزشکی کامل» آن است: نوع مصالح، سن اجزا، میزان فرسودگی، تاریخچه تعمیرات، وضعیت ستون‌ها و تیرها، رطوبت و ترک‌ها در یک مدل دیجیتال یکپارچه ثبت می‌شود تا کارشناسان پیش از هرگونه مداخله فیزیکی، سناریوهای مختلف مرمت را از نظر هزینه، استحکام و حفظ اصالت تاریخی شبیه‌سازی و مقایسه کنند.

راهکاری که می‌تواند برای ایران نیز موثر باشد. در بسیاری از بناهای تاریخی کشور، آسیب‌های ناشی از فرسودگی، زلزله، رطوبت یا حوادث مختلف با چشم غیرمسلح قابل تشخیص نیست. استقرار فناوری‌های مشابه HBIM پیش از هر برنامه بازسازی ملی — به‌ویژه در بناهای آسیب‌دیده از جنگ تحمیلی در مناطق غربی و جنوب‌غربی کشور — می‌تواند از هزینه‌های اضافی و تصمیم‌های غیرشفاف جلوگیری کند.

۳,۳ ستون سوم؛ زخم‌های تاریخ را به نسل جدید نشان دهید

نسل‌های جدید کره جنگ را تجربه نکرده‌اند و ممکن است ارزش میراث تاریخی را درک نکنند. راه‌حل کره در فناوری واقعیت افزوده بود. در بسیاری از سایت‌های تاریخی، بازدیدکننده با اسکن یک کد QR و گرفتن دوربین گوشی به‌سمت بنا، لایه‌های مختلف تاریخ آن — از دوران شکوه اولیه تا تخریب در جنگ و مراحل بازسازی — را

---

[۴] منابع: Korea Heritage Service؛ گزارش خبری آسوشیتدپرس و رویترز درباره آتش‌سوزی معبد گون‌سا، مارس ۲۰۲۵.

[۵] Historic or Heritage Building Information Modeling.

روی صفحه نمایش مشاهده می‌کند. به این ترتیب، تاریخ از یک روایت انتزاعی به تجربه‌ای زنده و ملموس تبدیل می‌شود.

۳,۴ ستون چهارم؛ ویرانه‌ها را به فرصت اقتصادی تبدیل کنید

یکی از خلاقانه‌ترین اقدامات کره جنوبی، تغییر کاربری فضاهای جنگی و نظامی متروکه به گالری هنری، سالن کنسرت، کافه، موزه و مراکز فرهنگی بوده است.

کمپ گریوز (Camp Greaves): این پایگاه سابق ارتش آمریکا در نزدیکی منطقه غیرنظامی، که از سال ۱۹۵۳ تا ۲۰۰۴ در اختیار نیروهای آمریکایی بود، از سال ۲۰۱۳ با ابتکار استانداری گیونگی و در چارچوب «طرح پلتفرم صلح دی‌امزد» به مجموعه‌ای فرهنگی-هنری با اقامتگاه عمومی تبدیل شد؛ انبار مهمات، سالن بولینگ و سربازخانه‌های آن اکنون محل برگزاری نمایشگاه، کنسرت موسیقی سنتی و برنامه‌های آموزشی با محتوی تکریم صلح است.

محله بوکچون سئول[۶]: دولت با کمک مالی به مالکان خصوصی خانه‌های سنتی (هانوک)، برنامه گسترده‌ای برای احیای بافت تاریخی این محله اجرا کرد. نتیجه، رشد کم‌سابقه گردشگری بود؛ بر پایه گزارش‌های اخیر، این محله در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ سالانه حدود ۶,۴ میلیون بازدیدکننده را در برابر تنها نزدیک به ۶۱۰۰ ساکن محلی میزبانی کرده است [۷]، رشدی چنان چشمگیر که امروز چالش اصلی مدیریت شهری سئول در این محله، مهار «گردشگری بیش از حد» و اجرای محدودیت ساعتی بازدید است، نه کمبود گردشگر.

این پیام از تجربه احیای مکان‌های جنگی و آسیب دیده از جنگ که هر خرابه یا سازه متروک جنگی الزاماً یک بار هزینه‌ای نیست، راهکاری است برای بسیاری از مناطق آسیب‌دیده از جنگ تا با تبدیل پادگان‌ها، سنگرها یا بافت‌های آسیب‌دیده مناطق جنگ‌زده به فضاهای فرهنگی-گردشگری، در عین حال طراحی مالی و مدیریتی درست، به‌جای تخلیه بودجه عمومی، به منبع درآمد محلی و اشتغال تبدیل شوند — با این شرط که از همان ابتدا با مشارکت جامعه محلی و بخش خصوصی برنامه‌ریزی شود، نه صرفاً به‌عنوان یک پروژه دولتی و به مدل درآمدی یا تصمیم‌گیری از بالا به پایین.

۳,۵ ستون پنجم؛ همه زخم‌ها را پاک نکنید

در شهر چئوروان[۸]، ساختمان سابق دفتر حزب کارگران کره که در جریان جنگ به‌شدت آسیب دید و هنوز آثار گلوله و تخریب بر دیوارهای آن دیده می‌شود، به‌جای بازسازی کامل، به مکانی برای جشنواره‌های موسیقی، نمایشگاه‌های هنری و برنامه‌های صلح تبدیل شده است.

---

[۶] دهکده روستایی بوکچون (Bukchon Hanok) به معنای «روستای شمالی»، بین دو تا از زیباترین قصرهای شهر سئول یعنی «گیونگ بوک گونگ» (Gyeongbokgung) و «چانگ داک گونگ» (Changdeokgung) قرار گرفته است و نمادی از میراث و فرهنگ کره جنوبی محسوب می‌شود.

[۷] ارقام بازدیدکنندگان بوکچون بر پایه گزارش شهرداری منطقه جونگ‌نو، ۲۰۲۳-۲۰۲۴

[۸] Cheorwon-gun

این رویکرد شاید عمیق‌ترین درس تجربه کره باشد که بر یک اصل سیاستی مشخص استوار است: بازسازی صددرصدی همیشه هدف مطلوب نیست؛ برخی آثار باید در وضعیت آسیب‌دیده باقی بمانند تا به‌عنوان سند زنده حافظه جمعی عمل کنند.

تصمیم‌گیری درباره این‌که کدام بنا «کاملاً مرمت»، کدام «نیمه‌مرمت‌شده حفظ» و کدام «به‌عنوان ویرانه نگه‌داشته» شود، باید خود بخشی رسمی از چارچوب سیاست‌گذاری میراث فرهنگی باشد — نه یک تصمیم موردی و سلیقه‌ای.

۴. از بازسازی به صنعت: ابعاد اقتصادی میراث فرهنگی کره

نقطه عطف تجربه کره جنوبی آن است که حفاظت از میراث فرهنگی را از یک «مصرف بودجه‌ای» به یک «درآمد پایدار» و «بخش اقتصادی قابل اندازه‌گیری» تبدیل کرده است. در دسامبر ۲۰۲۵ (آذرماه ۱۴۰۴)، سازمان میراث کره برای نخستین‌بار اندازه بازار بخش میراث ملی را به‌طور رسمی اعلام کرد و برنامه‌ای برای توسعه آن ارائه داد[۹]:

شاخص	رقم	دوره
اندازه بازار «صنعت میراث کره» (Heritage-K)	۹٫۰۵ هزار میلیارد وون	سال ۲۰۲۵
هدف رشد تجمعی ارزش صنعت میراث	۱۰۰ هزار میلیارد وون	تجمعی ۲۰۲۶ تا ۲۰۳۰
میانگین سالانه ضمنی هدف‌گذاری‌شده	حدود ۲۰ تا ۴۰ هزار میلیارد وون در سال پایانی	۲۰۳۰
بودجه کل دولت کره جنوبی	۷۳۸ هزار میلیارد وون (حدود ۵۳۴ میلیارد دلار)	سال مالی ۲۰۲۶
سرمایه‌گذاری مستقیم دولتی در هوش مصنوعی	۱۰٫۱ هزار میلیارد وون (رشد بیش از ۳۰۰٪)	سال مالی ۲۰۲۶

ارقام فوق نشان می‌دهند که سیاست‌گذار کره جنوبی، میراث فرهنگی را در ردیف بودجه‌ای «صنایع راهبردی ملی» — هم‌تراز با هوش مصنوعی و فناوری — قرار داده، نه در ردیف هزینه‌های فرهنگی حاشیه‌ای. این چارچوب‌بندی بودجه‌ای، پیش‌نیاز سیاسی برای جلب حمایت مجلس و بخش خصوصی از برنامه‌های بلندمدت بازسازی است.

۵. نقشه راه ۲۰۲۵–۲۰۳۰ و چشم‌انداز K-Culture ۲۰۳۰

۵٫۱. آینده‌ای که با هوش مصنوعی از تاریخ محافظت می‌کند

دولت کره جنوبی در سال ۲۰۲۶ برنامه پنج‌ساله‌ای برای بازه ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰ ارائه کرد که فناوری‌های نوین — هوش مصنوعی، دوقلوهای دیجیتال، ربات‌های هوشمند، پهپاد، بلاک‌چین و واقعیت مجازی — را در خدمت حفاظت از میراث فرهنگی قرار می‌دهد:

---

[۹] منابع: Seoul Economic Daily (۱۷ دسامبر ۲۰۲۵)؛ Korea Herald (۲۹ اوت ۲۰۲۵)؛ گزارش وزارت اقتصاد و دارایی کره جنوبی درباره بودجه ۲۰۲۶.

- ربات‌های هوشمند برای بررسی وضعیت بناهای تاریخی در مناطق صعب‌العبور یا پرخطر.
- دوقلوهای دیجیتال (Digital Twin[۱۰]) برای پایش لحظه‌ای وضعیت سازه‌ای آثار.
- تصویربرداری سه‌بعدی و واقعیت مجازی برای ثبت میراث ناملموس برای نسل‌های آینده.

هدف این برنامه تنها حفاظت فیزیکی نیست، بلکه ایجاد پیوندی راهبردی میان فرهنگ، فناوری و اقتصاد خلاق است — رویکردی که میراث فرهنگی را از یک بخش «مصرف‌کننده بودجه دولتی» به یک بخش «تولیدکننده ارزش افزوده و صادرات فرهنگی» تبدیل می‌کند.

۵,۲. فراتر از میراث: نقشه‌ی کلان‌تر «Culture ۲۰۳۰–K»

برنامه پنج‌ساله میراث فرهنگی، بخشی از یک طرح بسیار بزرگ‌تر است. در تابستان ۲۰۲۶، وزارت فرهنگ، ورزش و گردشگری کره جنوبی سندی راهبردی با عنوان «احیای مناطق و گسترش در جهان با فرهنگ کره، ورزش و گردشگری» را به رئیس‌جمهور لی جائه‌میونگ ارائه کرد. هدف اصلی این سند، جذب سالانه ۴۰ میلیون گردشگر خارجی است؛ جهشی چشمگیر نسبت به رقم برآوردی ۲۳ میلیون نفر برای سال جاری میلادی[۱۱]. این سند سه محور اصلی دارد:

- توسعه صنعت Culture-K به‌عنوان موتور اقتصادی: کره جنوبی صنایع محتوایی — نشر، موسیقی، بازی‌های رایانه‌ای و سینما — را به‌عنوان یک بخش اقتصادی محوری آینده تقویت می‌کند و از تأمین مالی صرفاً مسابقه‌محور دولتی، به‌سمت سازوکارهای متنوع‌تر حمایتی (از جمله بیمه اجتماعی برای هنرمندان) حرکت کرده است.
- تمرکززدایی فرهنگی: برنامه بر جذاب‌سازی مناطق خارج از کلان‌شهر سئول، از طریق توسعه امکانات فرهنگی و ورزشی و استقرار متخصصان محلی، تأکید دارد.
- پیوند مستقیم با راهبرد میراث فرهنگی: چشم‌انداز Culture ۲۰۳۰-K با برنامه پنج‌ساله میراث فرهنگی (بخش ۵,۱) هم‌راستا است؛ هر دو، فرهنگ را «صادرات راهبردی» و نه صرفاً «مسئولیت حفاظتی» تعریف می‌کنند.

رسانه‌های ایرانی همین موازی‌سازی را برجسته کرده‌اند: به گزارش تهران‌تایمز، الگوی کره‌ای تأمین اجتماعی برای هنرمندان می‌تواند برای حمایت از فعالان فرهنگی ایران الگو باشد، و سیاست تمرکززدایی فرهنگی کره با واقعیت ایران هم‌خوانی دارد — شهرهایی مانند تبریز، مشهد و شیراز، با هویت فرهنگی متمایز خود، می‌توانند به‌مثابه «پایتخت‌های فرهنگی منطقه‌ای» توسعه یابند تا رشد اقتصاد محلی را تحریک و درآمد گردشگری را عادلانه‌تر توزیع کنند.

---

[۱۰] دوقلوی دیجیتال که به آن همزاد دیجیتال نیز گفته می‌شود، نمایش دیجیتالی از یک محصول، سیستم یا فرآیند فیزیکی در دنیای واقعی است که به عنوان همتای دیجیتال برای اهدافی نظیر شبیه‌سازی، ادغام، آزمایش، نظارت و نگهداری استفاده می‌شود.

[۱۱] منبع: Tehran Times, «South Korea's blueprint for a cultural powerhouse; lessons and parallels for Iran»، مرداد ۱۴۰۵.

۶. میراث فرهنگی ایران در آینه جنگ ۱۴۰۴؛ چرا این تجربه اکنون فوریت دارد

تجربه کره جنوبی دیگر برای ایران یک درس صرفاً نظری یا تاریخی نیست. در جریان جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران که از ۹ اسفند ۱۴۰۴ (۲۸ فوریه ۲۰۲۶) آغاز شد، شمار قابل‌توجهی از آثار و محوطه‌های تاریخی کشور آسیب دیدند. بر پایه گزارش رئیس کمیسیون ملی یونسکو در ایران، دست‌کم ۱۴۰ محل فرهنگی و تاریخی در سراسر کشور تحت تأثیر این جنگ قرار گرفتند[۱۲]، که دست‌کم پنج مورد از آن‌ها در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده‌اند.

شهر / استان	آثار آسیب‌دیده	وضعیت
تهران	کاخ گلستان (تنها اثر ثبت‌شده یونسکو در تهران)، بازار بزرگ، ساختمان سنا، کاخ مرمر، عمارت تیموری، مجموعه سعدآباد	۱۹ محل آسیب‌دیده در تهران؛ برآورد اولیه هزینه مرمت کاخ گلستان حدود ۱,۷ میلیون دلار، با احتمال افزایش پس از ارزیابی کامل
اصفهان	میدان نقش جهان، کاخ چهل‌ستون، کاخ عالی‌قاپو، مسجد جامع اصفهان (ریزش کاشی‌های فیروزه‌ای)	چند اثر ثبت‌شده یونسکو در یک محوطه واحد آسیب دیدند
لرستان	محوطه‌های پیش‌تاریخی دره خرم‌آباد	خسارت به ساختمان‌های مجاور گزارش شده است
کردستان، کرمانشاه، بوشهر، ایلام	مجموعه‌های تاریخی و موزه‌ای در سنندج، خرم‌آباد و سیراف	خسارات پراکنده در چند استان گزارش شده است

به گزارش یونسکو و رسانه‌های بین‌المللی، دست‌کم چهار تا پنج اثر از ۲۹ اثر ثبت‌شده ایران در فهرست میراث جهانی تحت تأثیر این جنگ قرار گرفته‌اند[۱۳]. ایران در ۱۱ فروردین ۱۴۰۵ (۳۱ مارس ۲۰۲۶) مستندات خسارت بیش از ۱۳۱ اثر را رسماً به یونسکو ارائه و به نقض کنوانسیون ۱۹۵۴ لاهه برای حمایت از اموال فرهنگی در مخاصمات مسلحانه استناد کرد[۱۴].

وضعیت مالی بازسازی، در نقطه‌ای مشابه نقطه آغازین کره جنوبی در دهه ۱۹۵۰ قرار دارد: تا اردیبهشت ۱۴۰۵ (مه ۲۰۲۶)، دولت ایران هیچ ردیف بودجه‌ای مشخص و اعلام‌شده‌ای برای بازسازی میراث فرهنگی آسیب‌دیده معرفی نکرده بود، و مسئولان از دشواری برنامه‌ریزی بلندمدت «تا زمانی که سایه جنگ بر آسمان ایران باقی است» سخن

---

[۱۲] منابع: AFP (۱۰ مه ۲۰۲۶)؛ Monitor-Al (۱۰ مه ۲۰۲۶)؛ بر پایه اظهارات حسن فرتوسی، رئیس کمیسیون ملی یونسکو در ایران.

[۱۳] منابع: National The (۱۲ مارس ۲۰۲۶)؛ Jazeera Al (۱۷ مارس ۲۰۲۶)؛ Humanities of School UCI.

[۱۴] منبع: Adventure Iran, گزارش خسارات میراث فرهنگی، فروردین ۱۴۰۵.

گفته‌اند[۱۵]. دقیقاً همین خلأ — نبود یک نهاد محوری با ردیف بودجه‌ای صریح و چارچوب مشخص برای مشارکت بخش خصوصی — همان جایی است که تجربه هفتادساله کره جنوبی می‌تواند نقشه راه عملی ارائه دهد.

۶. درس‌های قابل تعمیم به ایران

میراث فرهنگی ایران هم در جنگ تحمیلی هشت‌ساله با عراق و هم در جنگ اخیر با آمریکا و اسرائیل آسیب‌های قابل‌توجهی دیده و همچنان در معرض ریسک‌های طبیعی (زلزله، سیل) و انسانی است. تجربه کره جنوبی، نه به‌عنوان یک الگوی وارداتی متناظر و یک‌به‌یک، بلکه به‌عنوان یک چارچوب سیاستی قابل بومی‌سازی، شش درس مشخص برای ایران دارد:

۶٫۱ توالی سیاستی: مستندسازی، سپس مرمت

نخستین گام در هر برنامه ملی بازسازی، نه شروع عملیات ساختمانی، بلکه ایجاد یک «آرشیو دیجیتال ملی» از وضعیت فعلی آثار در معرض خطر است. بدون این آرشیو، حتی در صورت بروز حادثه، امکان بازسازی دقیق و اصیل وجود نخواهد داشت. اولویت‌بندی این آرشیو باید بر اساس نقشه ریسک (زلزله، فرسودگی، مناطق مرزی و جنگ‌زده) انجام شود. با توجه به آسیب‌های تازه واردشده به کاخ گلستان، میدان نقش جهان و مسجد جامع اصفهان، نخستین اولویت، مستندسازی سه‌بعدی فوری این آثار و سایر بناهای در معرض خطر تکرار حمله است.

۶٫۲ تفکیک نقش دولت و بخش خصوصی به‌جای دوگانه «دولتی یا خصوصی»

تجربه کره نشان می‌دهد پرسش درست «دولتی یا خصوصی؟» نیست، بلکه «کدام نقش برای کدام بازیگر؟» است: مالکیت آثار ملی و تدوین ضوابط حفاظتی باید نزد یک نهاد مرکزی مقتدر (مشابه سازمان میراث کره) باقی بماند، اما اجرای فنی مرمت، بهره‌برداری گردشگری و توسعه اقتصادی سایت‌ها می‌تواند از طریق قراردادهای خدماتی، ساخت و اجاره به بخش خصوصی و نهادهای محلی واگذار شود. این تفکیک، هم از فساد و تخریب ناشی از انگیزه سود کوتاه‌مدت جلوگیری می‌کند و هم کارایی اجرایی و سرمایه بخش خصوصی را وارد چرخه بازسازی می‌کند.

۶٫۳ ردیف بودجه‌ای مستقل برای بازسازی میراث

نبود یک ردیف بودجه‌ای رسمی برای بازسازی میراث آسیب‌دیده در جنگ اخیر ایران (بخش ۶)، دقیقاً همان نقطه‌ضعفی است که کره جنوبی در دهه ۱۹۵۰ با آن مواجه بود، اما هفتاد سال بعد آن را به «صنعت» با هدف‌گذاری کمّی روشن (بخش ۴) تبدیل کرد. الگوی کره — تعریف شاخص‌های اقتصادی مشخص (اشتغال، گردشگری، درآمد ارزی) برای بخش میراث فرهنگی — می‌تواند برای اتاق‌های بازرگانی و نهادهای سیاست‌گذاری اقتصادی ایران نیز چارچوبی برای مطالبه یک ردیف بودجه‌ای شفاف باشد، به‌جای واگذاری موضوع به «تا زمانی که شرایط باثبات شود».

---

[۱۵] منبع: AFP، Today Pakistan، ۱۰ مه ۲۰۲۶.

۶٫۴ بازآفرینی اقتصادی بافت‌های آسیب‌دیده جنگی

مناطق آسیب‌دیده جنگ تحمیلی در استان‌های خوزستان، ایلام و کرمانشاه و حتی بخشهایی از تهران، مشابه کمپ گریوز و بوکچون، ظرفیت تبدیل‌شدن به مقاصد گردشگری خاطره (Memory Tourism) و فرهنگی را دارند؛ به‌شرط طراحی مالی مبتنی بر مشارکت مالکان محلی و بخش خصوصی، نه صرفاً تخصیص بودجه دولتی برای بازسازی فیزیکی بدون برنامه بهره‌برداری اقتصادی بلندمدت.

۶٫۵ سیاست رسمی برای حفظ گزینشی آثار جنگی به‌عنوان حافظه ملی

نهادهای متولی میراث فرهنگی و دفاع مقدس در ایران می‌توانند، مشابه ساختمان حزب کارگران در چئوروان، فهرست رسمی و معیارمندی از سازه‌های جنگی تدوین کنند که به‌جای بازسازی کامل، به‌عنوان یادمان و مکان فرهنگی نگهداری می‌شوند — تصمیمی که باید در چارچوب یک سیاست مکتوب اتخاذ شود، نه به‌صورت پراکنده و محلی.

۶٫۶ فناوری تشخیص پیش از مرمت (نظیر HBIM) برای کاهش هزینه و خطای اجرایی

با توجه به هزینه بالای مرمت‌های اشتباه یا شتاب‌زده، سرمایه‌گذاری اولیه در مدل‌سازی اطلاعات ساختمان‌های تاریخی، در میان‌مدت هزینه کل باز سازی را کاهش می‌دهد و امکان تصمیم‌گیری شفاف و قابل حسابر سی را برای نهادهای ناظر و تأمین‌کننده مالی (اعم از دولتی یا خیریه‌های بازسازی) فراهم می‌سازد.

۷. سخن پایانی؛ بازسازی امید، مهم‌تر از بازسازی دیوارها

داستان میراث فرهنگی کره جنوبی، داستان مرمت چند کاخ و معبد نیست؛ داستان ملتی است که در پس یکی از ویرانگرترین جنگ‌های قرن بیستم تصمیم گرفت گذشته خود را فراموش نکند و آن را به یک دارایی اقتصادی و هویتی برای آینده تبدیل کند. هفتاد سال پیش، بسیاری تصور می‌کردند ویرانه‌های جنگ کره هرگز جبران نخواهد شد؛ امروز همان کشور به یکی از موفق‌ترین نمونه‌های جهان در حفاظت از میراث فرهنگی و یکی از معدود کشورهایی تبدیل شده که میراث فرهنگی را در ردیف بودجه‌ای صنایع راهبردی هم‌تراز با هوش مصنوعی قرار داده است.

ایران امروز، با کاخ گلستان و مسجد جامع اصفهان و میدان نقش جهان در فهرست آثار آسیب‌دیده جنگی، در نقطه‌ای مشابه ایستاده که کره جنوبی هفتاد سال پیش ایستاده بود. درس مشترک برای هر دو، و برای هر کشوری که طعم جنگ، بحران یا ویرانی را چشیده، آن است که بازسازی واقعی، صرفاً ساختن دوباره دیوارها نیست؛ ترکیبی از مستندسازی علمی، تفکیک روشن نقش دولت و بخش خصوصی، بودجه‌ریزی صنعتی و شفاف، و انتخاب آگاهانه میان مرمت کامل و حفظ زخم‌های تاریخی است.

منابع

- National Research Institute of Cultural Heritage National Research Institute of Cultural (NRICH)
- Korea Heritage Service (KHS)-Vision & Mission, FAQ
- Surveying Buddhist Cultural Heritage Lost During the Korean War, Religions Journal (MDPI), June2025 Dongguk University
- Partnerships in Heritage Governance and Management, Heritage Journal (MDPI), 2023
- Korea Heritage Agency Targets100 K Trillion Won by Heritage Market- 2030 Seoul Economic Daily, December2025
- 2025 Korea's Budget Hits Record386₩ on AI Transformation The Korea Herald, August2026
- Bukchon Hanok Village Overtourism Reports- The Soul of Seoul, ,Korea Times, Wikipedia (2023–2025)
- Camp Greaves The Soul of Seoul/DMZ Peace Platform Project -Gyeonggi Province Official Blog, Scar-K
- South Korea's Gounsa Temple Wildfire Reports- Associated Press, Reuters, March 2025
- Cultural Heritage Administration (CHA) of Korea-ASEF culture 360
- South Korea's blueprint for a cultural powerhouse; lessons and parallels for Iran-Tehran Times, August 2026
- Destruction of Cultural Heritage Sites During the Iran War - Wikipedia (updated) 2026
- Cultural Heritage Under Fire in the Iran War-News Cultural Property , May 2026
- Iran Conservationists Shore Up Heritage Sites Damaged During War-AFP/Al Monitor, May 2026
- NationalMarch Mosques, Palaces and Cultural Heritage Sites in Iran Damaged in Attacks The National, March 2026
- Are the US and Israel Waging War on Iran's Cultural Heritage? - Al Jazeera, March 2026
- Cultural Heritage Under Fire- Adventure Iran, damage- report update, April 2026